

Leo Trotskij

Världsläget

Rapport om ”den världsekonomiska krisen och den Kommunistiska internationalens nya uppgifter” vid Kominterns 3:e kongress 23 juni 1921. Den text som här publiceras bygger inte på det stenografiska protokollet utan på den nedtecknade ryska versionen av talet. Trotskij skriver själv om detta:

”jag [använder] icke den stenografiska uppteckningen av mitt tal på kongressen, där måste jag tala tyska och det förlänade – tyvärr! – åt framställningen en förenklad, ibland endast ’ungefärlig’ karaktär, utan stenogrammet av min ryska berättelse över samma ämne, vilken föregick kongressen.”

Talet publicerades på svenska av Frams förlag 1923 och i nytryck 1927 (ihop med talet *Den revolutionära krigskonstens skola*). Här används Frams översättning.

Innehåll

Åren 1917-1921.....	2
Borgarklassens lugnande.....	3
Är världsjämvikten återställd?	4
Europas ekonomiska tillbakagång i siffror.....	5
Amerikas ekonomiska uppblomstring.....	10
De övriga länderna. – Krisen.....	12
Uppsving och kris.....	13
Uppsvinget efter kriget.....	14
Den nuvarande krisen.....	15
Kris, uppsving och revolution.	16
De sociala motsättningarnas tillspetsning.	16
Bönderna.	17
Den nya medelklassen.....	17
De internationella förbindelserna.....	18
Arbetarklassen efter kriget.	20
De närmaste framtidsutsikterna och uppgifterna.....	22

Åren 1917-1921

Efter det imperialistiska kriget ha vi inträtt i ett revolutionärt tidsskede, d. v. s. i det skede då själva grundvalarne för den kapitalistiska jämvikten skakats och störta samman. Kapitalismens jämvikt är en mycket sammansatt företeelse; kapitalismen skapar denna jämvikt, stör den, återställer den och stör den på nytt, i det den samtidigt vidgar området för sitt herravälde. På det ekonomiska området bilda sådana ständiga störningar och återställanden kris- och uppgångsperioderna. I förhållandet mellan klasserna antager störningen av jämvikten formen av strejker, lockouter, revolutionär kamp. I förhållandet mellan staterna äro jämviktsstörningarna krig eller i svagare form ekonomiskt tullkrig eller blockad. Kapitalismen har alltså en rörlig jämvikt, som alltid antingen störes eller återställs. Men tillika har denna jämvikt en stor motståndskraft: bästa beviset därför är det sakförhållandet, att den kapitalistiska världen ännu icke sammanstörtat.

Det sista imperialistiska kriget var den tilldragelse, som med rätta av oss betecknades som ett oerhört, i historien ännu motstycke saknande slag mot den kapitalistiska världens jämvikt. I själva verket framväxte ur kriget en period av de största massrörelser och revolutionära strider. Ryssland, den kapitalistiska kedjans svagaste länk, förlorade först jämvikten och beträdde i mars 1917 först revolutionens väg. Vår marsrevolution fann då den starkaste genklang hos Englands arbetaremassor. Året 1917 är för England de största strejkstridernas år, under vars förlopp det lyckades det engelska proletariatet att åstadkomma ett stillestånd i den genom kriget framkallade processen av försämringen i de arbetande massornas levnadsläge. I november 1917 griper Rysslands arbetaremassa makten. Strejkstriden utbreder sig över hela den kapitalistiska världen, begynnande med de neutrala länderna. Japan upplever under hösten 1918 en våg av mäktiga ris-oroligheter, som i vissa landskap rycka med sig ända till 25 proc. av befolkningen och framkalla hårda förföljelser från mikadons regerings sida. I januari 1918 ha vi masstrejkerna i Tyskland. I slutet av 1918 äger revolutionen i Tyskland och Österrike rum efter den tyska militarismens sammanbrott. Den revolutionära rörelsen utbreder sig. Så ingår det för kapitalismen, allra mest kritiska året 1919. I mars 1919 uppstår rådsrepubliken Ungern. I januari och mars 1919 äga hårda strider rum i Tyskland mellan de revolutionära arbetarna och den borgerliga republiken. I Frankrike blir atmosfären tryckt vid tiden för demobiliseringen, men segern och hoppet om dess gyllene frukter giva ännu åtskilliga förväntningar, kampen vinner här icke heller i avlägsen mån samma uppsving som i de besegrade länderna. I Förenta Staterna nå vid slutet av 1919 strejkerna ett mäktigt uppsving och omfatta järnvägsmän, gruvarbetare; metallarbetare m. fl. Wilson-regeringen öppnar de vansinniga förföljelserna mot arbetarklassen. På våren 1920 har försöket till en kontra-revolutionär omsvängning i Tyskland, Kappkuppen, mobiliserat arbetareklassen och kastat den in i kampen. De tyska arbetarnas häftiga, men oorganiserade rörelse förtrampas dock skoningslöst även denna gång av Ebertrepubliken, som den räddat. I Frankrike når det politiska läget sin högsta tillspetsning i maj i föl vid proklamerandet av storstrejken, som för resten icke länge visade sig vara storstrejk, var illa förberedd och förråddes av de opportunistiska ledarne, som icke ville strejken, ehuru de ej vågade tillstå det. I augusti förfelas röda armens frammarsch mot Warchau, även den en del av den internationella revolutionära kampen. I september gripa de italienska arbetarne, som tagit på allvar det socialistiska partiets fräska revolutionära agitation, besittningen av fabrikerna, men skamligt förrådda av partiet lida de nederlag över hela linjen och erfara i fortsättningen den enade reaktionens skoningslösa motoffensiv. I december utbreder sig den revolutionära masstrejken över Tjeckoslovakien. Slutligen, i år, utveckla sig i mellersta Tyskland revolutionära strider med massoffer, och i England upplamlar på nytt den ihärdiga gruvarbetarestrejken, som alltjämt ännu icke har nått sitt slut.

När vi under den första perioden efter kriget iakttaga den sig utvecklande revolutionära rörelsen, skulle åtskilliga bland oss kunna tro – och det med tillräcklig historisk motivering – att denna rörelse, som alltjämt steg och svälde ut, omedelbart måste sluta med arbetareklassens gripande av makten. Men nu har det gått nästan tre år efter kriget. I hela världen utom i Ryssland förblev makten i borgardömets händer. Under denna tid stannade naturligtvis icke den kapitalistiska världen på samma punkt. Den förändrades. Europa och hela världen genomlevde en för borgardömet utomordentligt hård och farlig period, nämligen demobiliseringen efter kriget, demobiliseringen av människor och ting, d. v. s. demobiliseringen av industrien, det vanvettiga handelsuppsvingets tid efter kriget, och därefter krisen, som ännu icke tagit slut. Och nu framstår för oss i hela sitt omfång den frågan: rör sig utvecklingen verkligen ännu alltjämt i riktning mot revolutionen, eller bör man antaga, att kapitalismen klarat ut de med kriget uppkomna svårigheterna och återställt den kapitalistiska jämnvikten på den efter kriget lagda nya grundvalen eller åtminstone håller på att återställa den och närmar sig detta återställande?

Borgarklassens lugnande.

Om vi fatta denna fråga rent politiskt, innan vi betrakta den på dess ekonomiska grundval, måste vi fastslå, att det givs en mängd iakttagelser, sakförhållanden och dokument, som bära vittne om, att borgardömet som regerande klass blivit mäktigare och starkare eller åtminstone känner sig så. 1919 befann sig det europeiska borgardömet i ett tillstånd av största huvudlöshet. Det var en tid av panisk, sannerligen vanvettig förskräckelse för bolsjevismen, vilken man föreställde sig som en visserligen mycket oklar men så mycket hotfullare gestalt och på väggaffischerna i Paris framställde såsom mannen med kniven o. s. v. Egentligen förkroppsligade det europeiska borgardömet i detta spöke, bolsjeviken med kniven, sin ångest för sin förbrytelse under krigstiden. I varje fall visste det, huru litet krigets erfarenheter uppfyllde de löften, som de givit. Det kände noga, hur mycket ägodelar och blod som offrats. Det fruktade vedergällningen. År 1919 var för borgardömet avgjort det mest kritiska året. Under åren 1920 och 1921 kan man så småningom iakttaga tillväxten av dess självmedvetande och tillika otvivelaktigt även befästandet av dess statsapparat, som omedelbart efter kriget i många länder – såsom t. ex. i Italien – råkat i nästan fullständig upplösning. Borgardömets återvunna självförtroende tog synnerligen krassa former i Italien efter det socialistiska partiets fega förräderi i september. Borgardömet hoade trott, att det hade att göra med illasinnade mördare och rövare; nu övertygade de sig, att det hade fega stackare framför sig. Då jag på grund av sjukdom på sista tiden ej kunnat utföra något aktivt arbete, hade jag tillfälle att läsa åtskilliga utländska tidningar. Jag har samlat en hel packe urklipp, som klart karaktärisera omsvängningen stämning hos borgardömet och dess nya inriktande på det politiska världsläget. Allt intygar ett och detsamma: borgardömets självförtroende är för tillfället avgjort starkare, än det var 1919 och t. o. m. 1920. Mycket intressanta äro t. ex. korrespondenserna i den sakliga, rent kapitalistiska Neue Züricher Zeitung rörande det politiska läget i Frankrike, Tyskland och Italien. Då Schweiz är beroende av dessa länder, har det ett stort intresse för deras inre läge. Så skriver t. ex. detta blad angående marshändelserna i Tyskland följande: ”Tyskland av år 1921 är någonting helt annat än Tyskland av år 1918 var. Statsmedvetandet har överallt åter stärkts så mycket, att kommunisternas metoder nu inom alla samhällslager stöta på motstånd, oaktat att kommunisternas makt, som under revolutionsdagarna blott representerade en ringa styrka av beslutsamma, sedan dess stigit till mer än den tiodubbla”. I april skildrar samma tidning i anledning av de italienska parlamentsvalen Italiens inre läge med följande uttryck: ”1919: borgardömet är huvudlöst, bolsjevismen rycker fram som en kompakt massa. 1921: bolsjevismen är slagen och splittrad, borgardömet träder fram som den fasta muren”. Den franska ledande tidningen Le Temps skrev den 1 maj i år, att nu

funnes ej ett spår kvar av de farhågor för en revolutionär omstörtning, som i maj i fjol fyllde Frankrikes atmosfär, o. s. v.

Här råder alltså icke ringaste tvivel om uppsvinget av borgardömets självförtroende, och lika otvivelaktigt är det faktiska befästandet av polis- och statsapparaten efter kriget. Men hur viktigt detta faktum än må vara är det icke i och för sig ännu på länge avgörande för frågan, och våra fiender draga i varje fall alldeles för tidigt därav slutsatsen om vårt programs bankrutt. Det är sant, vi hoppades, att borgardömet skulle sammanstörta år 1919. Men vi voro naturligtvis icke säkra därpå, och naturligtvis var vårt aktionsprogram icke uppbyggt på detta datum. Om teoretikerna i 2:a och 2½ internationalen säga, att vi gjort bankrutt i våra profetior, så skulle man kunna tänka, att det var fråga om förutsägelsen av ett fenomen på himmelen. Vi skulle ha tagit fel i våra matematiska beräkningar, enligt vilka på den eller den dagen en solförmörkelse skulle inträffa, och vi vore för den skull dåliga astronomer. Men saken är i själva verket en helt annan. Vi förutsade icke en solförmörkelse, d. v. s. en tilldragelse som ligger utanför vår vilja och är oberoende av våra handlingar. Det var fråga om en historisk tilldragelse, som måste och skall ske genom vårt deltagande. När vi talade om revolutionen såsom följd av världskriget, så hette det att vi voro och äro sysselsatta med att utnyttja världskrigets följder för hastigast möjliga påskyndande av revolutionen. När revolutionen ännu i dag icke ägt rum i hela världen eller åtminstone i Europa, så betyder detta på intet sätt någon "Kommunistiska Internationalens bankrutt", ty dess program beror ej av astronomiska förhållanden. Detta inser varje kommunist, som i någon mån genomtänkt sin ståndpunkt. Men då revolutionen icke följde i krigets glödande spår, är det fullkomligt klart, att borgardömet utnyttjat den vunna fristen för att övervinna krigets ohyggligaste och mest fruktansvärda följder och för att undanskjuta eller åtminstone maskera och rappa över dem, o. s. v. Har detta lyckats? Ja, delvis. I vilken mån? Här börjar egentligen frågan om återställandet av den kapitalistiska jämnvikten.

Är världsjämnvikten återställd?

Vad betyder den kapitalistiska jämnvikten, varom nu den internationella mensjevismen talar med fullkomlig säkerhet? Detta jämnviktsbegrepp utredes icke av socialdemokraterna, ses icke i detalj, preciseras icke. I kapitalismens jämnvikt innefattas ett flertal faktorer, företeelser och fakta, av grundläggande art eller i andra och tredje hand avsevärda. Kapitalismen är ett världsfenomen. Den har omfattat hela jordklotet, och detta visade sig synnerligen tydligt vid tiden för kriget och blockaden, då det ena landet producerade i överflöd och icke hade några avsättningsmarknader, medan det andra varufattiga landet icke hade några åtkomstmöjligheter. Och även nu märkes överallt och i allt detta den splittrade världsmarknadens ömsesidiga beroende. På sin före kriget uppnådda ståndpunkt är kapitalismen grundad på internationell arbetsfördelning och internationellt varuutbyte. Amerika måste producera en viss mängd säd för Europa, Frankrike en viss mängd lyxartiklar för Amerika, Tyskland ett visst kvantum billiga förnödenhetsartiklar för Frankrike. Denna arbetsfördelning åter är ingenting beständigt, en gång för alla givet. Den uppstår historiskt, blir alltid störd av kriser och konkurrens, för att icke tala om tullkrigen, återställs och störes åter. Men i det stora hela vilar världsekonomin på, att produktionen av de erforderliga förnödenheterna mer eller mindre fördelas mellan de olika länderna. Och denna världsarbetsfördelning har i grunden rubbats av kriget. Har den återställts eller ej? Detta är frågans ena sida.

I varje enskilt land producerar jordbruket för industrien dels de enskilda arbetarnas personliga behovsprodukter och dels industriens råvaror, medan industrien lämnar lantbefolkningen de personliga behovsartiklarne och jordbrukets produktionsmedel. Härigenom uppstå åter vissa växelförhållanden. Slutligen finns inom industrien själv en produktion av produktionsmedel och en produktion av behovsartiklar, mellan vilka en viss växelverkan uppstår, vilken

beständigt störes och uppbygges på nya grundvalar. Alla dessa växelverkningar och förhållanden rubbades i grund av kriget redan på grund därav, att under kriget Europas industri och i motsvarande grad även Amerikas och Japans framställde färre behovsartiklar och produktionsmedel än förgörelseredskap. Men så långt behovsartiklar framställdes, alstrades de mindre för de producerande arbetarne än för de imperialistiska arméernas förstörande soldater. Och denna rubbade växelverkan mellan stad och land, mellan de olika grenarne av de olika ländernas industri – har den återställts eller icke?

Vidare ha vi klassjämnvikten, som vilar på den ekonomiska jämnvikten. Under tiden före kriget fanns icke blott i de internationella förhållandena den s. k. väpnade freden, utan även mellan borgardömet och proletariatet härskade till en viss grad en väpnad fred med hjälp av ett system av kollektiva arbetsavtal, som slutits mellan centraliserade fackförbund och det allt mer och mer centraliserade industrikapitalet. Denna jämnvikt rubbades likaledes fullständigt genom kriget och detta ledde även till den väldiga strejkrörelsen i hela världen. Har det borgerliga samhällets relativa klassjämnvikt, utan vilken ingen produktion är möjlig, återställts eller icke? Och på vilken grundval?

Klassjämnvikten är nära förknippad med jämnvikten i politiken. Bourgeoisin upprätthöll under kriget, ja även före kriget – ehuru vi då mindre märkte det – sin jämnviktsmekanik med hjälp av socialdemokraterna, socialpatrioterna, som voro dess viktigaste agenter och kvarhöllö arbetareklassen inom den borgerliga jämnviktens ram. Blott därigenom fick borgardömet möjlighet att genomföra kriget. Har det nu återställt sitt politiska systems jämnvikt och i vilken mån ha socialdemokraterna bevarat eller återställt sitt inflytande över massorna och äro de i stånd att fortsätta spela sin roll som borgardömets beskyddare?

Därpå kommer frågan om den internationella jämnvikten, d. v. s. ”världskoexistensen” hos de kapitalistiska staterna, varförutan naturligtvis ett återställande av den kapitalistiska ekonomien är omöjligt. Har jämnvikten på detta område uppnåtts eller icke?

Alla dessa sidor av frågan måste undersökas, på det man må finna svaret, om världssituationen nu liksom förut är revolutionär, eller om i stället de ha rätt, som anse våra revolutionära framtidsutsikter utopiska. Undersökningen av alla dessa frågans sidor fordrar en belysning av många fakta och sifferuppgifter. Jag skall försöka framdraga de viktigaste sådana till en orientering i denna fråga.

Har en ny internationell arbetsfördelning inträtt? Ett avgörande faktum på detta område utgör överflyttandet av den kapitalistiska ekonomiens och den borgerliga maktens tyngdpunkt från Europa till Amerika. Detta är ett grundläggande faktum, som var och en av oss så tydligt och klart som möjligt måste vara medveten om, på det vi må kunna förstå de händelser, som upprullats och under de närmaste åren komma att upprullas för oss. Före kriget var Europa världens kapitalistiska medelpunkt, fabrik och framför allt bank. Den europeiske industrimannen, framför allt den engelske och vidare även den tyske, den europeiske köpmannen, framför allt den engelske, den europeiske kreditgivaren, framför allt den engelske men även den franske, voro faktiskt världsekonomiens ledare och följaktligen även hela jordklotets politiker. Nu är detta icke fallet. Europa har tillbakaträngts.

Europas ekonomiska tillbakagång i siffror

Om ock blott på ett ungefär, vilja vi försöka att fastställa i siffror den faktiska överflyttningen av den ekonomiska jämnvikten och omfånget av Europas ekonomiska tillbakagång. Före kriget uppgick nationalförmögenheten, d. v. s. alla medborgares och staters samtliga egendom i de i kriget deltagande länderna till ungefär 2,400 miljarder mark i guld. Alla dessa länders årsinkomst, belöpte sig till 340 miljarder mark. Hur mycket har kriget förbrukat och förintat? Icke mindre än 1,200 miljarder mark i guld, d. v. s. precis hälften av allt vad alla krigförande

länder under hela sin tillvaro hopsamlat. Naturligtvis täcktes krigsomkostnaderna främst av de löpande inkomsterna. Men om vi antaga, att nationalinkomsterna i varje land under kriget till följd av den väldiga arbetsminskningen sjunkit vore det också icke mer än en tredjedel och på grund därav uppgått till 225 miljarder mark Om vi vidare antaga, att alla omkostnader för andra ändamål än kriget slukat 55 proc., så komma vi till den slutsatsen, att man med de nya nationalinkomsterna icke kunde täcka mer än ungefär 100 miljarder mark i guld årligen av krigsutgifterna. På de 4 krigsåren gör detta 400 miljarder guldmark. På grund därav måste de 800 miljarderna mark täckas på bekostnad av de krigförande ländernas grundkapital och huvudsakligen genom att deras produktionsapparat icke reparerades. Därav följer, att de krigförande ländernas totalförmögenhet efter kriget icke längre uppgått till 2,400 miljarder guldmark, utan blott till 1,600, d. v. s. en tredjedel mindre.

Men icke alla länder, som deltog i kriget, utarmades i samma mån Tvärt om finns det, såsom vi skola se, bland dem krigförande länder som blivit rika, nämligen Förenta staterna och Japan. Detta betyder, att de europeiska länderna, som deltog i kriget, förlorat mer än en tredjedel av sin nationalförmögenhet och några såsom Tyskland, Österrike-Ungern, Ryssland och Balkan betydligt mer än hälften.

Som bekant är kapitalismen såsom ekonomisk organisation full av motsägelser. Dessa nådde under krigsåren ett oerhört omfång. För att få medel för krigföringen tog staten huvudsakligen sin tillflykt till två åtgärder, först till att utsläppa pappersmynt och vidare till lån. På så sätt kommo s. k. värdepapper allt mer och mer i omlopp, med vilkas hjälp staten undandrog landet de verkliga ekonomiska ägodelarne och förintade dessa i kriget. ju mer starten gav ut, d. v. s. ju flera verkliga värden den förintade, desto flera skenvärden hopade sig i landet. Berg av statslånepapper samlades. Det föreföll, som om landet blivit oerhört rikt, men i själva verket sjönk den ekonomiska grundvalen allt mer och mer under fötterna och störtade samman. Statsskuldena uppgingo till ungefär 1,000 miljarder guldmark, vilket utgör 62 proc. av den nuvarande nationalförmögenheten i de krigförande länderna. Före kriget fanns det papperspängar och statsobligationer för ungefär 28 miljarder guldmark, men nu för 220 å 280 miljarder, d. v. s. tiodubbelt mer, och detta naturligtvis Ryssland oberäknat, ty vi tala endast om den kapitalistiska världen. Allt detta avser huvudsakligen eller t. o. m. uteslutande de europeiska länderna, framför allt den europeiska kontinenten och i synnerhet mellan-Europa. I stort sett betäckes Europa, i samma mån som det utarmades och alltjämt utarmas, med ett allt tjockare lager av pappersvärden och fingerat kapital – statsobligationer, bankobligationer, lånepapper, banksedlar o. s. v. – utgör antingen minnet av det döda kapitalet eller hoppet om det nya kapitalet. Men för närvarande motsvaras det på intet sätt av något verkligt kapital. Om en stat upptog ett lån i produktionsändamål, t. ex. för Suez-kanalen, så täcktes de respektive statspapperen av ett realvärde, Suez-kanalen, som uppbar ångrare, tog in pengar, avkastade profit och överhuvud utgjorde en del av det ekonomiska livet. Men när staten upptog krigslån, förintades de med lånets hjälp mobiliserade värdena, och därvid förintade de nya värden. Därvid stannade skuldsedlarne i borgarnes fickor och skåp. Staten blev skyldig miljarder och åter miljarder. Dessa miljarder finnas till i form av en pappersrikedom i deras fickor, vilka tecknade lånen. Men var äro i verkligheten dessa miljarder? De finnas icke till. De äro nedbrända, förintade. På vad hoppas innehavarna av dessa papper? Om han ä r fransman, så hoppas han på, att Frankrike skall skära ut miljarderna ur tyskarnas kött och betala honom därmed.

Förstörandet av de kapitalistiska ländernas grundvalar, förstörandet av deras produktionsapparat gick i många avseenden betydligt längre än man kan statistiskt fastslå. Detta är särskilt tydligt beträffande bostadsfrågan. I betraktande av den vanvettiga profit: n under kriget och efter kriget inriktades kapitalets alla krafter på frambringandet av nya produkter för person- eller krigsbruk. Återställandet av den grundläggande produktionsapparaten åsidosattes

däremot allt mer och mer. Detta träffar fullständigt in på husbyggena i städerna. De gamla husen fingo förfalla och nya hus byggdes i ytterst ringa utsträckning. Därur framsprang len oerhörda bostadsbristen i hela den kapitalistiska världen. När nu till följd av krisen, då de viktigaste kapitalistiska länderna på sin höjd utnyttja hälften eller tredjedelen av sina produktionsmöjligheter, förstörelsen av produktionsapparaten ingenstades är så tydlig som i bostadsfrågan, så märkes dock med full kraft sönderbrytandet av den ekonomiska apparaten. I Amerika, i England, i Tyskland, i Frankrike behöver man tusenden och miljoner av bostäder. Men de erforderliga arbetena stöta på oöverstigliga svårigheter till följd av den allmänna utarmningen. Så måste det kapitalistiska Europa sammantränga sig, hämma sin utveckling, inskränka sin nivå för årtal, och det måste så göra under många år.

Inom ramen av Europas allmänna utarmning ha de enskilda länderna som sagt i olika grad utarmats. Låtom oss taga Tyskland såsom det land, vilket bland de mäktigaste kapitalistiska länderna mest lidit under kriget. Jag vill anföra de grundläggande siffror, som känneteckna Tysklands ekonomiska läge före kriget och nu. Dessa siffror äro icke särdeles exakta. Statistiska uppgifter om nationalförmögenheten och nationalinkomsten äro inom den kapitalistiska anarkin någonting intrasslat. En verklig statistik över inkomst och förmögenhet är möjlig först hos socialismen såsom det i enheterna av det mänskliga arbetet uttryckta sifferförhållandet hos den verkliga, naturligt väl organiserade och riktigt fungerande socialismen, från vilken vi ännu äro mycket, mycket långt avlägsnade. Men även de approximativa siffrorna bliva oss till nytta, ty de skola giva oss en i någon mån riktig föreställning om de förändringar, som skett under de sista 6 à 7 åren i Tysklands och de andra ländernas ekonomiska läge.

Före kriget uppskattades nationalförmögenheten till 225 miljarder guldmärk och högsta nationalinkomsten till 40 miljarder märk. Tysklands nationalförmögenhet befann sig före kriget veterligt i mycket stark tillväxt. 1896 uppgingo dess inkomster till 22 miljarder. Under loppet av 18 år (1896-1913) ökades den med 18 miljarder, d. v. s. den växte med ungefär en miljard årligen. Dessa 18 år voro över huvud taget tiden för det starkaste kapitalistiska uppsvinget i hela världen och i synnerhet i Tyskland. Nu uppskattas nationalförmögenheten till 100 miljarder märk och nationalinkomsten till 16 miljarder märk, d. v. s. 40 proc. av inkomsten före kriget. Låt vara att Tyskland förlorat en del av sitt område, så beror dock dess huvudsakliga förlust på krigsutgifterna och Tysklands utplundring efter kriget. Den tyske ekonomiske politikern Richard Calwer anser, att inom industrien likasom även inom folkhushållningen i Tyskland för tillfället produceras vida mindre än hälften av vad som producerades före kriget. Calwers beräkningar styrka alltså fullständigt de av mig anförda siffrorna. Samtidigt växte Tysklands statskuld till 250 miljarder, d. v. s. den är 2 ½ gånger större än Tysklands nuvarande nationalförmögenhet. Dessutom har pålagts Tyskland en krigsskadeersättning av 132 miljarder märk. Ville engelsmännen och fransmännen besluta att hastigt och i hela dess omfång indriva denna summa, så måste de annektera hela Tyskland från Stinnes' gruvor och ända till president Eberts manschettknappar. Statsobligationer finnas nu i Tyskland för 81 miljarder märk. Därav äro högst 5 miljarder täckta av guld. Den tyska markens värde inom landet uppgår alltså nu till mindre än 7 pfennig. (Vid den svenska upplagens utgivande står marken som bekant oändligt mycket lägre.)

Nu är det sant, att Tyskland under tiden efter kriget framträdde mycket framgångsrikt på världsmarknaden, eftersom det exporterade sina varor för rampris. Om dessa rampris även inbragte de tyska köpmännen och exportörerna stor profit, så betyda de till sist ruin för den tyska befolkningen i dess helhet, ty de låga priserna på världsmarknaden betingas av låga löner och undernäring för arbetarne, av statsbidrag till brödpriset, av reglering av hyrorna – och detta hade till följd ett fullständigt inställande av byggnadsverksamheten, en utomordentlig inskränkning av reparationer, o. s. v. På detta sätt undandrager varje i

världsmarknaden förd tysk produkt landet en viss del av nationalförmögenheten, för vilken Tyskland icke erhåller någon ersättning.

För att stärka den tyska ekonomin måste man befästa valutan, d. v. s. inställa utsläppandet av nya pappersvärden och inskränka antalet av de förefintliga. Härför måste man avstå från betalandet av skulderna, d. v. s. förklara statsbankrutt. Men denna åtgärd i och för sig betyder en fruktansvärd rubbning av jämnvikten, ty den är förbunden med en förskjutning av egendomen ur en hand i en annan och måste därför framkalla en förbittrad klasskamp om den nya fördelningen av nationalförmögenheten. Men under tiden forfar Tyskland att utarmas och sjunka ned.

Låt oss nu se på ett segerland: Frankrike. Jämföra vi Frankrikes läge med dess läge under åren 1818-i9, måste vi säga: ja, här ha vissa förbättringar inträtt. Jag vill genast anföra de siffror, med vilka de franska borgerliga nationalekonomerna paradera, då de söka bevisa återställandet av den kapitalistiska ekonomin. Låt oss taga jordbruket. Av vete levererade Frankrike före kriget 86 miljoner ton, av havre 52 milj., av potatis 132 milj. År 1919 gav 50 milj. vete, sista skörden (1920) 63. År 1919 gav 77 milj. potatis, fjolåret 103. I kreaturs-skötseln fanns 1913 16, nu 9 milj. får, 1913 7, nu 5 milj. svin – en väldig minskning. Se vi till kolen, denna den viktigaste produkten och industrifaktorn, levererade Frankrike 1913 41 milj. ton kol, 1919 22 milj., 1920 25 milj. Medräknar man Elsass-Lothringen och Saarbäckenet, belöper sig hela kolproduktionen 1920 till 35,6 milj. ton. En tillväxt är alltså förefintlig. Men denna tillväxt når ännu icke på långt när upp till nivån före kriget. Och på vilket sätt uppnåddes denna i sig själv mycket blygsamma tillväxt? Inom jordbruket vanns den huvudsakligen genom den franske bondens ihärdiga och mödosamma arbete. Men på det rent kapitalistiska området uppnåddes dessa framsteg i huvudsak genom Tysklands utplundring, varifrån kor, utsäde, maskiner, lokomotiv, guld och i synnerhet kol bortfördes. Från den allmänna ekonomiens synpunkt är intet plus att anteckna, ty här saknas skapandet av nya värden och sker huvudsakligen blott en omgruppering av de gamla värdena. Därtill skulle ytterligare kunna tillfogas, att Tyskland förlorade halvannan eller två gånger mer, än Frankrike fick av det.

Vi se alltså framför allt, att sedan Frankrike berövat Tyskland de viktigaste gruv- och koldistrikten, hade det ännu icke på långt när uppnått sin egen nivå före kriget. Låt oss nu betrakta den franska utrikeshandeln. Handelsbalansen karakteriserar den internationella ekonomiska jämnvikten mellan de olika länderna. Ett kapitalistiskt land anser sin ställning god, när det exporterar mer än det importerar. Skillnaden utbetalas åt det i guld. En sådan balans kallas aktiv. Är ett land tvunget att importera mer än det kan exportera, blir balansen passiv, och detta land tvingas att till de därifrån exporterade varorna även föga en del av sitt guld. Detta senare krymper tillsammans, och grunden för penning- och creditsystemet ramlar så småningom. Betrakta vi Frankrike under de sista 2 åren (1919-20) d. v. s. under de 2 åren av det franska borgardömet's "reparations"-verksamhet, så se vi, att handelspassiva under 1919 uppgingo till 24 miljarder och 1920 till 13 miljarder. Även i sina värsta mardrömmar har det franska borgardömet icke sett sådana siffror före kriget. Minus i handeln de sista två åren utgör 27 miljarder. Visserligen uppvisade den franska handelsbalansen under första tredjedelen av detta år inga passiva. D. v. s. import och export voro lika. Av den anledningen stöta enstaka franska nationalekonomer i basunen: Frankrike återställer ju sin handelsbalans. Borgardömet's ledande organ *Le Temps* skrev i anledning härav den 18 maj: "De taga fel. Endast därför behöva vi under dessa 3 månader ej betala något guld, emedan vi importera så få råvaror. Men det betyder bara, att vi under årets senare hälft skola utföra få produkter, vilka vi i allmänhet blott framställa tack vare utländska och huvudsakligen amerikanska råvaror. Om vi också lyckligt utjämnat vår handelsbalans under dessa 3 månader, så måste handelspassiva i fortsättningen obönhörligt växa."

Före kriget hade Frankrike mindre än 6 miljarder francs penningsskulder, nu över 38 miljarder. Med hänsyn till francens köpkraft bevisar detta, att i slutet av mars, då just krisen över hela världen hade börjat, priserna i Amerika överstego dem före kriget med 23 proc., d. v. s. med mindre än en fjärdedel, men i Frankrike med 260 proc. Detta betyder, att francens köpkraft sjunkit så mycket mera.

Låt oss nu betrakta budgeten. Den sönderfaller i två delar, en normal och en extraordinär. Den normala budgeten belöper sig till 23 miljarder fr., en siffra som var okänd före kriget! Vart gå dessa oerhörda summor? 15 miljarder gå till betalning av skuldräntor, 5 miljarder till arméns upprätthållande, summa 20 miljarder. Detta allt ville den franska staten utpressa ur skattebetalaren. I själva verket lyckades det endast att utpressa 17 ½ miljarder. De ”normala” statsinkomsterna räcka alltså icke en gång till räntorna och arméns underhåll. Men så tillkomma extraordinära utgifter: över 5 miljarder för ockupationstrupperna, 23 miljarder för olika militära gottgörelser och reparationer. Dessa utgifter skola bokföras på Tysklands konto. Men det är alldeles klart, att Tyskland allt mer och mer blir allt mindre i stånd att betala dem. Men under tiden lever den franska staten på nya lån eller genom att på nytt utsläppa papperspengar. En av Frankrikes mest bekanta finansjournalister, ledaren av det tongivande ekonomiska organet L'Information Léon Chavenon, gör sig till målsman för kravet på tryckandet av nya papperspengar, i det han förklarar: ”Vi komma icke på annat sätt från denna nödvändighet än genom en öppen bankruttförklaring.” Det givs alltså blott två möjligheter: en beslöjad bankrutt genom ytterligare utsläppande av pappersmynt eller den öppna bankrutten.

Så står det till i Frankrike, ett segerland, som i det i undergång befintliga Europa lever under gynnsamma förhållanden i den meningen, att det kunde och kan återställa sin jämvikt på Tysklands bekostnad. – Italiens och Belgiens läge är i varje fall icke bättre än Frankrikes.

Låt oss nu vända oss till Europas rikaste och mäktigaste land, Storbritannien. Vi voro under kriget vana att påstå, att England blev rikare genom kriget, att det engelska borgardömet hetsat Europa in i kriget och nu håvade in frukterna därav. Det var sant, men blott till en viss gräns. England riktade sig under krigets första period och började göra utgifter under senare hälften därav. Europas och i synnerhet Mellan-Europas utarmning rubbade handelsförhållandena mellan England och det övriga Europa. Detta måste till slut drabba och drabbade även Englands industri och finanser. Dessutom såg sig England tvunget att självt bära oerhörda omkostnader i kriget. Nu befinner sig England i ett tillstånd av nedgående och t. o. m. ett allt mer tilltagande nedgående. Detta faktum kan belysas genom siffror ur industri och handel, som jag senare skall anföra. Om faktum själv råder intet tvivel, och det finner sitt uttryck i en rad öppna och fullständigt officiella förklaringar av ansedda engelska bank- och industrimän. Under mars, april och maj månader offentliggjorde engelska tidningar berättelserna från aktiebolagens, bankernas m. fl. årsmöten. Dessa årsmöten vid vilka företagens ledare avlämna berättelse och karakterisera hela landets eller en enstaka industrigrens affärsläge, erbjuda ett utomordentligt lärorikt material. Jag har samlat en hel bunt sådana berättelser. De intyga alla ett och detsamma: Englands nationalinkomst, d. v. s. totalinkomsten för alla dess medborgare och för staten själv, är betydligt mindre, än den var före kriget.

England är utarmat. Arbetsproduktiviteten har sjunkit. Den internationella handeln 1920 har sjunkit i jämförelse med det sista årets före kriget minst en tredjedel och i vissa av de viktigaste industrigrenarne ännu mera. Synnerligen krasst framträder denna förändring inom kolindustrin, som utgjorde den engelska ekonomiens huvudgren, eller rättare, på vilken hela Englands ekonomiska världssystem vilade, ty kolmonopolet bildade grundvalen för makten, kraften och blomstringen. Nu finns icke ett spår kvar av detta kolmonopol. Se här de avgörande fakta rörande tillståndet inom den engelska ekonomien: 1913 producerade Englands kolindustri 287 miljoner ton kol, men 1920 233 miljoner ton, d. v. s. 20 proc.

mindre. Av gjutjärn producerades 1913 10,4 milj. ton, 1920 något mer än 8 milj. ton, d. v. s. även här omkring 20 proc. mindre. Kolutförseln uppgick 1913 till 73 milj. ton, 1920 till 25 milj., d. v. s. en tredjedel. Men tillbakagången i kolindustrien och kolexporten under loppet av 1921 är rent av oerhörd. I januari uppgick kolproduktionen till 19 milj. ton, i februari till 17 milj., i mars till 16 milj. Då utbröt storstrejken, och kolproduktionen närmade sig noll. Utförseln är under de 5 första månaderna 1921 sex gånger mindre än utförseln i maj i fjol. Englands statskulder uppgingo i aug. 1914 till 71 miljoner pund, den 4 juni i år till 770 milj. pund, d. v. s. 11 gånger mera. Budgeten har tredubblats.

Nedgången i den engelska ekonomien fann sitt klara uttryck i kursen på engelska pund. Pundet intog på världspenningmarknaden fordom den dominerande ställningen. Alla övriga länders valuta jämfördes med pundet, vilken kallades den engelska soverainen, d. v. s. härskaren. Nu har pundet förlorat sin dominerande ställning. Dess plats har intagits av dollarn, finansmarknadens nuvarande härskare. I jämförelse med dollarn har pundet för närvarande förlorat 24 proc. av sitt nominella värde.

Så förhåller det sig med England, Europas rikaste land, som lidit minst under krigsoperationerna och under krigets första period riktat sig mest på detsamma.

De av oss anförda fakta karakterisera tillräckligt läget i hela Europa. Av de länder, som deltagit i kriget, befinner sig i ena polen Österrike såsom det svårast åtgångna landet (om man bortser från Ryssland), i den andra England. Däremellan ligga: Tyskland, Italien, Belgien, Frankrike. Balkanländerna äro fullständigt ruinerade och ha sjunkit tillbaka i ett tillstånd av ekonomiskt och kulturellt barbari. Vad angår de neutrala länderna, ha de under krigets första period obestriddigt riktat sig, men då de icke kunna spela en självständig ekonomisk roll och alltjämt leva emellan storstaterna och äro fullständigt ekonomiskt beroende av dessa, ledde de europeiska huvudländernas tillbakagång till de största ekonomiska svårigheter även för de neutrala länderna, vilka nu i varje fall gått mycket tillbaka i jämförelse med den av dem uppnådda nivån under den första krigsperioden. På detta sätt ha Europas inkomster, d. v. s. de av hela den europeiska befolkningen alstrade ägodelarna sjunkit med minst en tredjedel i jämförelse med tiden före kriget. Men mycket betydelsefullare är som sagt tillbakagången i folkhushållningsapparaten. Bonden fick ingen konstgödsel, inga lantbruksmaskiner eller redskap; gruvägaren förnyade icke anläggningarna på jakten efter höga kolpriser; lokomotivparken förbrukades, järnvägsanläggningarna förnyades icke, o. s. v. Allt detta ledde till, att ekonomiens grundval blev svagare, allt mera skakad, allt mindre tillförlitlig. Huru skall allt detta bemästras och återställas? Så långt har icke den kapitalistiska statistiken fört frågan. En sådan inventering icke av den enskilda hushållningen, utan av ett helt lands och av hela Europas, hade säkert visat, att icke blott krigsregimen, utan även regimen efter kriget uppehållits och uppehålls på bekostnad av Europas grundläggande produktionskapital. Detta betyder t. ex., att Tyskland i stället för att använda 50,000 arbetare till förbättringen av sina gruvor, använder 50,000 överflödiga arbetare till produktion av kol för Frankrike. Å andra sidan kan Frankrike, som är sysselsatt med att exportera mesta möjliga produkter för att minska sitt handelsdeficit, tvärtom icke i nödigt mått återställa sina anläggningar. Och detta gäller alla Europas länder, ty Europa såsom helhet har ett deficit, d. v. s. en passiv handelsbalans. Försvagandet av den europeiska ekonomiens grundvalar skall i morgon visa sig ännu tydligare märkbart, än det var i går eller i dag. Historiens kraftiga mask undergräver själva grundvalen för den europeiska folkhushållningen.

Amerikas ekonomiska uppblomstring.

En helt annan bild upprullas, så snart vi beträda det andra halvklotet. Amerika har genomlevt en utveckling av alldeles motsatt art. Amerika har under denna tid vanvettigt riktat sig. I

kriget deltog det huvudsakligen som leverantör. Visserligen bar Amerika självt krigskostnader, men dessa kostnader visade sig ringa, om man jämför dem med ej blott krigsprofiterna, utan med alla de fördelar, som kriget erbjudit Amerikas ekonomiska utveckling. Icke blott den att Förenta staterna i det krigförande Europa fått en nästan obegränsad avsättningsmarknad, som köpte allt och det till förhöjt pris – för en följd av år voro de befriade från sina huvudkonkurrenter på världsmarknaden, såväl Tyskland som även England, vilka huvudsakligen voro sysselsatta med kriget. Nästan ända fram till kriget exporterade Förenta staterna huvudsakligen (nämligen till två tredjedelar) jordbruksprodukter och råvaror. Under kriget växte Förenta staternas utförsel oupphörligt och rent av feberaktigt. Det är nog att omnämna, att utförseln under de 6 åren (1915-20) översteg införseln med 18 miljarder dollar. Därvid har utförseln karaktär radikalt förändrats. Förenta staterna exportera nu 60 procent industriprodukter och blott 40 proc produkter av jordbruk och kreatursskötsel samt råvaror såsom bomull m. m.

För att karaktärisera Förenta Staternas nuvarande roll i världshushållningen vill jag anföra följande siffror: I Förenta staterna leva 6 proc. av jordens hela befolkning. 7 proc. av hela jordytan omfatta Förenta staterna. Av världens guldproduktion levererar Förenta staterna 10 proc. De äga 30 proc. av världshandelstonnaget, medan de före kriget på sin höjd förfogade över 5. De alstra 40 proc. stål och järn, 40 proc. tenn, 40 proc. silver, 50 proc. zink, 45 proc. aluminium, lika mycket mässing och bomull, 66-70 proc. olja, 75 proc. majs och 85 proc. automobiler. I hela världen finnas nu omkring 10 miljoner automobiler, varav på Amerika komma 8 ½ milj. och på hela den övriga världen 1y milj. På var tolfte amerikan finns en automobil.

Det av England förlorade herraväldet över kolmarknaden har alltså slutgiltigt övergått till Förenta staterna. Lika viktigt är Förenta staternas herravälde på oljans område, som spelar en allt större roll inom industrien. Men icke blott inom industrien och världshandeln, även på pänningmarknaden har samma förändring ägt rum. Före kriget var England och därefter Frankrike den viktigaste pänningmäklaren. Hela världen, däribland även Amerika, dess gäldenär. Men nu äro Förenta staterna det enda land, som icke är skyldigt någon något, men som alla stå i skuld till. Europa, d. v. s. de europeiska staterna, städerna och företagen, är skyldigt Förenta staterna 18 miljarder dollar i guld. Men detta är endast början. Med varje dag växer denna skuld med 10 miljoner dollar på grund av bristande räntebetalning och beviljande av ny kredit. I samband härmed har som sagt dollarn blivit världsfinansmarknadens ”sovereign”. Förr kunde dollarn till sin rekommendation anföra: jag är ungefär värd en femtedel av ett pund sterling. Vad det senare angår, behövde det alls ingen rekommendation för sig: det fanns till såsom pund sterling – punkt och slut. Nu har förhållandet i grund förändrats. Nu behöver pundet en passvisering liksom alla andra pänningtecken, och på detta pass står antecknat, att ett pund sterling egentligen inte alls är ett pund sterling, utan så och så många dollar (noga räknat en fjärdedel mindre än i de gamla kursböckerna angives). Nästan hälften av världens guld, som ligger till grund för pänningssystemet, är nu koncentrerat i Förenta staterna ungefär hälften av världsförrådet.

Detta är Amerikas läge efter kriget. Hur har det uppkommit? Det växte upp ur Europas krigsmarknad, som var obegränsad och betalade varje pris som begärdes. I de engelska kolonierna, i Asien, i Afrika liksom i Sydamerika fanns det inga konkurrenter. De voro nästan alldeles försvunna, och Förenta staterna bredde ut sig. Vi hade på detta sätt under loppet av 7 år en fullständig omsvängning av arbetsfördelningen i världen. Europa förvandlades på 4 år till ett bål, på vilket ej blott dess inkomster, utan även dess grundkapital förbrändes, under det att det amerikanska borgardömet värmdde händerna vid detta bål. Europas produktionskraft har vuxit utomordentligt, men marknaden har försvunnit, ty Europa utarmades och kunde icke vidare köpa de amerikanska varorna. Så uppstod en situation, som om Europa först med all

kraft hade hjälpt Amerika att nå upp till högsta trappsteget och därpå dragit undan stegen från dess fötter.

De övriga länderna. – Krisen.

Japan har likaledes dragit nytta av krigstiden, och dess kapitalism har gjort stora framsteg, som likväl naturligtvis icke stå i någon proportion till Förenta staternas utveckling. Vissa grenar av den japanska industrien utvecklade sig i drivhustempo. Om Japan visade sig i stånd att av brist på konkurrenter raskt utveckla vissa grenar av sin industri, är det likväl nu, då många konkurrenter åter inställt sig, icke alltid i stånd att försvara de tillkämpade positionerna. Hela antalet japanska arbetare och arbeterskor (i Japan är kvinnoarbete utomordentligt utbrett) uppgår till 2,370,000, varav 270,000 (omkring 12 proc.) äro fackligt organiserade.

I kolonial- och halvkolonialländerna i Ostasien och Kina har kapitalismen under de sista 7 åren gjort väldiga erövringar. Före kriget levererade Asien 56 miljoner ton kol. År 1920 levererade det 75 milj. ton, d. v. s. omkr. 36 proc. mer.

Just nu genomlever hela världen en hård kris, som i förfölj började i Japan och Amerika, d. v. s. i just de länder, som på sista tiden befunno sig i uppsving och icke i tillbakagång.

Den högst solida engelska ekonomiska tidskriften Economist berättar ganska roande, hur krisen började. Det är en mycket intressant episod. Den amerikanske arbetaren skall enligt denna berättelse ha blivit rik och börjat köpa sidenskjortor, vilkas förfärdigande utgör den japanska textilindustriens huvudgren. På kort tid utvecklade sig den japanska textilindustrien alldeles utomordentligt; men då arbetarnes köpkraft trots allt är tämligen inskränkt och med ett slag sjönk, så snart den amerikanska industrien omlades till följd av fredsslutet, inställde sig genast en häftig kris i den japanska sidenindustrien, och denna sprang även över till de andra industrigrenarna omfattade Amerika, grep omkring sig åt alla håll och har nu i hela världen uppnått en i kapitalismens historia hittills aldrig sedd styrka. På detta sätt började allt med småsaker, med en sidenskjorta och slutade med stora ting: priserna gingo ned och gingo vanvettigt ned, fabriker nedlades, arbetarna kastades ut på gatan. I Amerika finns det nu 5, men många påstå 6, miljoner arbetslösa.

Episoden med sidenskjortorna har i krisens historia ungefär samma betydelse som fågelvingens slag, som åstadkommer en snölav. Uppenbarligen var lavinen redan fallfärdig. Men denna episod är även därigenom så intressant, att den karaktäriserar den obestriddliga förbättringen i det materiella läget hos åtminstone vissa kategorier av arbetare under de sista åren. Av de 8 ½ miljonerna bilar tillhör en avsevärd del amerikanska kvalificerade arbetare, men nu och i synnerhet under den närmaste tiden komma de amerikanska arbetarna att ha någonting annat i huvudet än bilar och sidenskjortor.

Alltså – en kris i Europa och en kris i Amerika. Men dessa kriser äro av olika natur. Europa är utarmat. Amerika har blivit rikt. Amerikas produktionsapparat är jämförelsevis orörd. Fabriker äro förstklassiga. Inventarierna finnas. Visserligen har produkternas kvalitet sjunkit under kriget, järnvägarna ha kommit i oordning, ty kapitalisterna sörjde huvudsakligen för, att varorna transporterades till de i öster belägna hamnarna – men i det stora hela vidmakthöll Amerika, ja, förbättrade sin folkhushållningsapparat.

Europas köpkraft har sjunkit. Det kan el bjuda någon ersättning för de amerikanska varorna. Världshushållningens tyngdpunkt överflyttades snabbt till Amerika, till en del till Japan. Om Europa lider av ytterligt armod, äro nu Förenta staterna i lika grad sjuka av hypertrofi (överflöd). Detta oerhörda missförhållande mellan Europas och Amerikas ekonomiska tillstånd – ett fördärligt tillstånd för bägge parterna – finner sitt synnerligen krassa uttryck i

sjötransportväsendet. Likasom på många andra områden intog England även på detta en dominerande ställning före kriget. England förfogade över 50 proc. av världstonnaget. I sin strävan att i detta avseende säkerställa sitt världsherravälde utbyggde Förenta staterna sin handelsflotta i samma tempo, som de under kriget utvecklade sin handel. De utökade sina tonnage från 3-4 miljoner till 15 milj. och ha nu nästan nått fram till Englands ståndpunkt.

Världstonnaget steg under dessa år absolut med ungefär en femtedel. Under tiden ha industrien och världshandeln sjunkit. Det finns inte längre någonting att exportera. Europas brist och Amerikas överflöd lamslå i lika hög grad transportverksamheten på Atlanten.

Uppsving och kris.

De borgerliga och reformistiska nationalekonomerna, som äro ideellt intresserade i att skönmåla kapitalismens tillstånd, säga: ”Den nuvarande krisen bevisar i och för sig ingenting. Tvärtom är den en normal företeelse. Vi iakttago efter kriget ett industriellt uppsving, nu ha vi krisen; följaktligen lever kapitalismen och utvecklar sig vidare.” I själva verket lever kapitalismen genom kris- och uppsvingsperioder, likasom människan lever genom in- och utandning. Först ett industriuppsving, så stockning, kris, så stockning i krisen, förbättring, uppsving, stockning, o. s. v.

Kombinationen av kris och uppsving med alla övergångsmoment bildar en omgång av industriell utveckling. Varje omgång omfattar 8-9-10-11 år. Ser man på de sista 138 åren, så innefattar detta tidsskede ungefär 16 omgångar. Varje omgång behöver alltså mindre än 9 år. Till följd av sina inre motsägelser utvecklar sig alltså kapitalismen icke i rak linje, utan i sicksack, genom upp- och nedstigningar. Denna omständighet ger nu kapitalismens försvarsadvokater skäl att påstå, att då vi efter kriget iaktta en följd av uppsving och kris, står allt väl till i den kapitalistiska världen. Men i verkligheten är det ej så. Det faktum, att kapitalismen fortsätter sina regelbundna svängningar efter kriget, betyder bara att kapitalismen icke är död, att vi icke ha att göra med ett lik.

Så länge kapitalismen icke söndersmulats av den proletära revolutionen, skola svängningarna fortsätta: upp och ned. Kriser och uppsvingsperioder voro karaktäristiska för kapitalismen redan vid dess födelse, de skola följa den till graven. Men för att kunna bestämma kapitalismens ålder och allmänna tillstånd, om den utvecklar sig, om den uppnått sin mognad, om det bär utföre med den, måste vi analysera svängningsperiodernas karaktär, alldeles som man kan bedöma den mänskliga organismens tillstånd efter hur den andas: jämnt eller stötvis, djupt eller häftigt, o. s. v. Frågans innebörd kan till följd därav framställas så: låt oss se till kapitalismens utveckling – tillväxten av kolproduktionen, produktionen av textilvaror, järn, gjutjärn, utrikeshandeln under de sista 138 åren – och framställa denna utveckling i form av en kurva. Om vi uttrycka den ekonomiska utvecklingens faktiska gång genom krökningarna i denna kurva, skall det visa sig, att denna kurva stiger, men icke i fortlöpande linje, utan i sicksack, upp och ned, upp och ned, motsvarande uppsvings- och krisperioderna. På detta sätt kan man i den ekonomiska utvecklingens kurva urskilja två rörelser, den ena och grundläggande som uttrycker dess allmänna uppåtstigande, den andra av en annan natur. Dessa äro de ständiga periodiska svängningarna, som motsvara de 16 perioderna under loppet av de 138 åren. Under denna tid levde kapitalismen, andades ut och in, men olika i olika tidsperioder.

Från den grundläggande rörelsens synpunkt, d. v. s. från synpunkten av utveckling eller stagnation i kapitalismens nedgång skulle man kunna – hypotetiskt och utan anspråk på synnerlig noggrannhet – indela hela tiden av de 138 åren i 5 perioder. Från 1783 till 1851 försiggick den kapitalistiska utvecklingen mycket långsamt, kurvan steg utomordentligt trögt. Efter revolutionen 1848, som utvidgade den europeiska marknadens område, inträder en vändpunkt. Från 1851 till 1873 stiger utvecklingskurvan oavbrutet uppåt. 1873 stöta de

utvidgade produktivkrafterna på marknadens gränser. Ett sammanbrott äger rum. Då börjar en depressionsperiod, som varar till 1894. Periodvis framträdande svängningar äga rum även under denna tid, men kurvan förblir ungefär på samma nivå. Med 1894 börjar en ny period av kapitalistisk uppblomstring, och kurvan stiger nästan ända till kriget vanvettigt i höjden. Slutligen i den femte perioden börjar med 1914 den kapitalistiska hushållningens förstörelse.

Huru låter kurvans huvudrörelse förena sig med dess periodiska svängningar? Mycket enkelt. I perioder av kapitalismens hastiga utveckling ha kriserna en kort, övergående karaktär, uppsvingperioderna vara längre och äro djupt ingripande. Under kapitalismens nedgångsperioder ha kriserna en mångårig karaktär, uppsvinget är kort, ytligt och beroende på spekulation. Under perioder av stillastående ske svängningarna omkring en och samma nivå.

Detta betyder, att man måste förstå att bedöma den kapitalistiska organismens allmänna tillstånd ur den säregna arten av dess andning eller pulsslag,

Uppsvinget efter kriget.

Omedelbart efter kriget uppstod ett obestämt ekonomiskt läge. Men efter våren 1919 ägde ett uppsving rum. Börserna fingo liv, priserna stego i höjden liksom kvicksilverpelaren i det kokande vattnet. Gulaschaffärerna utvecklade sig i en vanvettig virveldans. Och industrien? I Mellersta, östra och sydöstra Europa fortlevde depressionen, såsom siffrorna också bevisa. I Frankrike hade huvudsakligen till följd av Tysklands utplundring en viss förbättring inträtt. I England var delvis stagnation, delvis depression, bortsett från handelsflottan, vars tonnage tillväxte i samma grad som den faktiska handeln gick tillbaka. På detta sätt fick i det stora hela uppsvinget i Europa en halvt fingerad, spekulativ karaktär och betydde icke utveckling, utan ytterligare förfall av folkhushållningen.

I Förenta staterna skedde efter kriget en inskränkning i krigsindustrien och en omflyttning till fredsarbete. Ett uppsving kan iakttagas inom kol-, olje- automobil- och skeppsbyggnadsindustrien.

	Kol i millioner	Olja	Automobiler	Skeppsbyggnad
1918	515 ton.	356 ton	1.153.000 st.	3.033.000 ton
1919	494 „	378 „	1.974.000 „	4.075.000 „
1920	580 „	442 „	2.350.000 „	2.746.000 „

Varga säger fullkomligt riktigt i sin värdefulla broschyr: ”Det faktum, att uppsvinget efter kriget hade en spekulativ karaktär, uppenbarar sig tydligast i Tysklands exempel. Under det att priset under i ½ år stigit till det sjudubbla, har Tysklands industri gått tillbaka. Dess konjunktur var slutförsäljningens konjunktur: kvarlevorna av de på den inhemska marknaden befintliga varuförrådena slumpades bort till utlandet för fabelaktigt billiga priser.”

Mest stego priserna i Tyskland, där industrin fortfor att dala. Minst stego priserna i Förenta staterna, där industrien är i uppsving. Mellan Tyskland och Förenta staterna ligga Frankrike och England.

Huru kan dessa fakta förklaras, och vari finner själva uppsvinget sin förklaring? Först i ekonomiska orsaker: efter kriget återknötos – om ock i minskad mån – de internationella förbindelserna, och överallt inställde sig efterfrågan på varor av de mest olikartade slag. Vidare med politiskt-finansiella skäl: de europeiska regeringarna fruktade för krisen, som måste inträda efter kriget, och träffade alla åtgärder för att vid tiden för mobiliseringen fasthålla det konstlade uppsving, som skapats av kriget. Efteråt likasom förut satte regeringarna flera papperspengar i omlopp, upptogo nya lån, reglerade profiten arbetslönerna

och brödpriserna, gåvo ur nationalförmögenheten tillskott till de demobiliserade arbetarnes löner och skapade ett konstlat ekonomiskt välstånd i landet. Så fortfor det fingerade kapitalet under denna tid att växa, i synnerhet i de länder, där industrien befinner sig i sjunkande.

Det politiska uppsvinget efter kriget hade likväl stora politiska följder. Med en viss rätt kan man säga, att det räddat borgardömet. Stöttes de demobiliserade arbetarne ned till arbetslöshet och en t. o. m. i jämförelse med tiden före kriget sänkt levnadsståndpunkt, så skulle detta kunnat ha ödesdigra följder för borgardömet. Den engelske professorn Edwin Cannan skrev härom i Manchester Guardians nyårsöversikt: "Otåligheten hos de människor, som återvänt från slagfältet, är mycket farlig." Och han förklarade det lyckliga förloppet av den värsta perioden efter kriget år 1919 alldeles riktigt med det faktum, att regeringen och borgardömet med gemensamma krafter trängde tillbaka krisen, undansköt den genom att med hjälp av en fortsatt förstöring av Europas grundkapital skapa ett konstlat välstånd. "Om det ekonomiska läget 1919 varit sådant, som det var 1920", skriver Cannan, "hade Väst-Europa kunnat uppslukas av kaos." Krigets sjukdomsfeber undansköts på ytterligare halvtannat år, och krisen inträdde först då, när de hemvändande massorna av arbetare och bönder redan mer eller mindre bragts under tak och i arbete.

Den nuvarande krisen.

Sedan borgardömet avslutat demobilisering och hållit stånd mot arbetarmassornas första anstormning, återvände det från ett tillstånd av huvudlöshet, oro och t. o. m. panik till sin självsäkerhet. Det började tro, att först nu just hade en period av den högsta blomstring börjat, som icke hade något slut. Ansedda engelska politiker och finansmän föreslogo att upptaga ett internationellt lån på 2 miljarder pund sterling för reparationsarbeten. Det såg ut, som skulle ett guldregn falla ned över Europa och skapa ett allmänt välstånd. Europas förstöring, förintandet av dess städer och byar förvandlades alltså genom dessa fantastiska lånesiffror till rikedom, ehuru det i realiteten var en jättelik skugga av eländet. Verkligheten fördrev likväl snart borgardömet ur inbillningens värld. Jag omnämnde nyss, hurusom krisen började i Japan i mars, därpå i april bröt ut i Förenta staterna, därefter gick över till England, Frankrike och Italien och under andra halvåret utbreddes sig över hela världen. Av det hittills sagda framgår fullkomligt klart, att vi icke ha framför oss en enstaka sjunkning i en industriell svängningsperiod, utan vedergällningen för förstörelserna och ödeläggelserna under hela kriget och tiden efter kriget.

1913 uppgick alla staters rena import till 65,7 miljarder mark i guld. Av denna summa föllo på Ryssland 2 ½ miljarder, på Österrike-Ungern 3 miljarder, på Balkan 1 miljard, på Tyskland 11 miljarder guldmark. På detta sätt föll på mellersta och östra Europa mer än en fjärdedel av världens varuimport. Nu importera alla dessa länder mindre än en femtedel av sina forna importsiffror. Denna siffra karaktäriserar till fullo Europas nuvarande köpkraft.

Vilka äro de närmaste ekonomiska framtidsutsikterna? Det är tydligt, att Europa måste inskränka sig, då det ej längre kan vidmakthålla den europeiska krigsmarknaden. Å andra sidan måste Europa likaledes anpassa sig efter de mest efterblivna, d. v. s. de mest ruinerade trakterna och industrigrenarne. Det blir en ekonomisk utjämning bakåt alltså en långvarig kris, inom enstaka branscher och länder stagnation, i de övriga svag utveckling. Svängningsperioderna komma att fortgå, men i det stora hela kommer den kapitalistiska utvecklingens kurva icke att stiga, utan sjunka.

Kris, uppsving och revolution.

Växelförhållandet mellan det ekonomiska uppsvinget och krisen i revolutionens utveckling är för oss icke blott av stort teoretiskt intresse, utan framför allt av praktisk betydelse. Många av oss påminna sig säkert, att Marx och Engels 1851, då uppsvinget med full kraft började, skrevo, att man måste nu betrakta 1848 års revolution som avslutad eller åtminstone som avbruten till den nya krisen. Engels skrev att 1847 års kris varit revolutionens moder, men uppsvinget 1849-51 den segerrika kontrarevolutionens. Det vore dock mycket ensidigt och i grunden oriktigt, om man ville tyda dessa uttalanden på det sättet, att krisen alltid utövade en revolutionär verkan, uppsvinget däremot lugnade arbetarklassen. 1848 års revolution var icke född av krisen. Den gav blott den sista stöten därtill. Egentligen uppstod revolutionen ur motsättningen mellan den kapitalistiska utvecklingens behov och den halvfeodala samhällsliga och statliga regimens fjättrar. Revolutionen av 1848, i sig själv ofullbordad och halv, bortsopade likväl skrå- och feodalregimens rester och vidgade därigenom ramen för den kapitalistiska utvecklingen. Under dessa och blott under dessa förhållanden bildade uppsvinget av 1851 början till hela perioden av kapitalistisk blomstring, som fortgick till 1873.

Är samma verkan att vänta av uppsvinget 1919-20? Ingalunda. Här kunde icke vara tal om någon utvidgning av den kapitalistiska utvecklingens ram. Betyder detta, att i en avlägsnare eller t. o. m. i en mer eller mindre närliggande framtid ett nytt handelsindustriellt uppsving är uteslutet? Ingalunda. jag sade nyss, att så länge kapitalismen lever, andas den in och ut. Men i den period, vari vi inträtt, i perioden av vedergällning för krigets förintelser och förödelse, i perioden av utjämning bakåt, kunna uppsvingstider blott ha en ytlig, övervägande spekulativ karaktär; kriserna däremot äro mycket långvarigare och djupare.

Är alltså ett återställande av den kapitalistiska jämvikten på ny grundval möjlig? Om man medger (vi vilja ett ögonblick göra det), att arbetarklassen icke kommer att svinga sig upp till den revolutionära kampen och att möjlighet skall givas borgarklassen att under en lång följd av år – låt oss säga 2 à 3 årtionden – styra världens öden, så är det otvivelaktigt, att en viss ny jämvikt skulle inträda. Europa skall gå starkt tillbaka, miljoner europeiska arbetare skola dö ut till följd av arbetslöshet och undernäring. Förenata staterna skola nyorientera sig på världsmarknaden och omgruppera sin industri och måste för en längre tid sluta med dess fortbyggande. Sedan på denna smärtans väg under loppet av 15-20 år en ny arbetsfördelning inträtt i världen, skulle kanske en ny period av kapitalistiskt uppsving kunna börja.

Men hela denna betraktelse är mycket abstrakt och ensidig. Vi framställa här saken så, som om proletariatet skulle inställa kampen. Emellertid kan det icke vara tal därom redan av det skälet, att klassmotsättningarna just under de sista åren till ytterlighet skärpts.

De sociala motsättningarnas tillspetsning.

Den ekonomiska utvecklingen är ingen automatisk process. jag har förut talat om produktionens grundvalar, men därmed är ju saken icke avgjord. På dessa grundvalar leva och arbeta människor, och genom dessa människor fortgår utvecklingen. Vad sker nu beträffande förhållandet mellan människorna eller rättare mellan klasserna? Vi sågo, att Tyskland och även andra europeiska länder kastats tillbaka till sin ekonomiska nivå för 20 à 30 år sedan. Men ha de samtidigt även kastats tillbaka till dåvarande sociala klassförhållanden? Alls icke. Tysklands klasser, antalet arbetare och deras koncentration och organisering – allt detta förverkligades före kriget, i synnerhet till följd av den sista 20-åriga blomstringsperioden (1894-1913) och tillspetsade sig därefter ännu mera: under kriget med hjälp av den statliga inblandningen och efter kriget under spekulationsraseriet och kapitalets koncentration. Vi ha

alltså två utvecklingsprocesser. Nationalförmögenheten och nationalinkomsten sjunka, men klassernas utveckling skrider därvid icke tillbaka, utan framåt. Proletariatets antal stiger, kapitalet koncentreras på allt färre händer, bankerna sammansmälta, industriföretagen koncentreras i truster. Till följd därav skärpes klasskampen på den avtagande nationalinkomstens grund. Häri ligger frågans kärna. ju mindre den materiella grundvalen blir under fötterna, desto mer måste klasserna och grupperna kämpa om sin andel i denna nationalinkomst. Denna omständighet får icke ett ögonblick lämnas ur sikte. Har Europa beträffande sin nationalförmögenhet kastats 30 år tillbaka, så betyder detta icke, att det blivit 30 år yngre. Nej, det blev 30 år fattigare, men med hänsyn till klasserna blev det 30 år äldre. Sådant är växelförhållandet mellan proletariatet och borgardömet.

Bönderna.

Under krigets första period talade och skrev man om, att bönderna i hela Europa riktade sig på kriget. Och i själva verket hade staten trängande behov av bröd och fläsk till armén. För allt betalades vanvettiga priser, som alltjämt stego, och bönderna stoppade sina fickor fulla av sedlar. Med dessa i värde allt mer sjunkande sedlar betalade bönderna de skulder, som de tidigare gjort i full valuta. Detta var för dem naturligtvis en mycket fördelaktig affär.

De borgerliga nationalekonomerna trodde, att jordbrukets uppblomstring skulle efter kriget säkerställa kapitalismens stabilitet. Men de missräknade sig. Bönderna betalade hypoteken, men jordbruket vilar på intet sätt endast på betalningen av bankskulderna. Det vilar på skötseln av jorden, gödseln, inventarierna, det goda utsädet, de tekniska förbättringarna, o. s. v. Detta saknades antingen fullständigt eller kostade vanvettiga summor. Därtill saknades arbetskrafter. Jordbruket förföll och bönderna började utarmas efter det första, halvt fingerade uppsvinget. I olika grad kan denna process iakttagas i hela Europa. Men synnerligen krasst visar den sig i Amerika. Särskilt lidande blevo de amerikanska, kanadensiska, australiska och sydamerikanska farmarne, när det visade sig, att det ruinerade Europa var ur stånd att vidare köpa deras säd. Spannmålspriserna sjönko. I hela världen råder bland bönderna jäsning och missbelåtenhet. Så upphöra bönderna att vara den bestående ordningens stöd. Arbetarklassen får möjlighet att rycka med sig i kampen åtminstone en del av bönderna (de lägsta skikten), att neutralisera en Annan del (mellanlagren) och paralysera de översta lagren (utsugarelementen).

Den nya medelklassen.

Reformisterna fästa stora förhoppningar vid den s. k. medelklassen. Ingenjörer, tekniker, läkare, advokater, bokhållare, kontorsanställda, privat- och statstjänstemän m. fl. bilda ett halvkonservativt samhällsläger som står mellan kapital och arbete och enligt reformisternas uppfattning skulle försona bägge parterna, styra och tillika stödja den demokratiska regimen. Under och efter kriget har denna klass t. o. m. lidit mer än arbetarklassen, d. v. s. dess levnadsstandard har sjunkit mer än arbetareklassens. Huvudorsaken härtill ligger i sjunkandet av pänningens köpkraft och sedlarnas värdeminskning. I alla Europas länder har av denna anledning ett starkt missnöje gripit den lägsta och t. o. m. de mellersta lagren av tjänstemän och tekniska hjärnarbetare. Naturligtvis ha icke stats- och privatanställda, banktjänstemän m. fl. blivit någon proletär klass, men de förlorade sin förutvarande konservativa läggning. De understödjade staten mycket mindre, än de skaka och förstöra dess apparat genom sitt missnöje och sina protester.

De borgerliga intellektuellas missnöje fördjupas ytterligare genom deras samhörighet med den lägre och medelstora handels- och industri-bourgeoisin. Denna senare känner sig vanlottad och åsidosatt. Det förtrustade borgardömet blir trots landets utarmning allt rikare. Det

tillägnar sig en allt större del av den förminskade nationalinkomsten. Det icke förtrustade borgardömet och medelklassen sjunka lika mycket absolut som relativt.

Vad angår proletariatet, så är det sannolikt, att oaktat dess försämrade levnadsläge är dess gemensamma andel i den förminskade nationalinkomsten nu större, än den var före kriget. Det förtrustade kapitalet strävar efter att sänka arbetarens andel och återföra den till dess ståndpunkt före kriget. Arbetaren åter utgår icke från statistiska beräkningar, utan från sin nedsatta levnadsstandard och strävar att höja sin andel i nationalinkomsten. Alltså: bönderna äro missnöjda med det ekonomiska bakslaget, hjärnarbetarna utarmas och gå under, småborgarne och medelklassen ruineras och äro missnöjda. Klasskampen tillspetsas.

De internationella förbindelserna.

De internationella förbindelserna spela naturligtvis en väldig roll i den kapitalistiska världens liv. Denna har alltför tydligt känt det under världskriget. Även nu, när vi framkasta frågan om möjligheten eller omöjligheten av ett återställande av världsjämvikten för kapitalet, måste vi taga i betraktande, under vilka internationella förbindelser detta återställningsarbete äger rum. Man kan lätt övertyga sig om, att de' internationella förbindelserna blivit mycket mera spända, mycket mindre låta förena sig med kapitalets "fredliga" utveckling, än fallet var före kriget.

Varför utbröt kriget? Emedan det blev för trångt för produktivkrafterna inom ramen av de mäktigaste kapitalistiska länderna. Det imperialistiska kapitalets strävanden gingo ut på att upphäva statsgränserna, omfatta hela jordklotet, uppriva de gränspålar och skrankor, som hämma produktionskrafternas utveckling. Detta är imperialismens ekonomiska grundvalar och orsakerna till kriget. Och följden? Europa är nu rikare på gränser och tullskrankor än förr. Inom det forna Österrike-Ungerns område drogos 10 tullinjer. Engelsmannen Keynes kallade Europa ett dårhus, och från den ekonomiska utvecklingens synpunkt utgör i själva verket hela denna småstaternas partikularism med sin avsöndring och sitt tullsystem en oerhörd anakronism, en idiotisk klang av medeltid i 20:e århundradet. Medan Balkan barbariseras, balkaniseras Europa.

Förhållandet mellan Tyskland och Frankrike utesluta nu liksom förr möjligheten av någon europeisk jämvikt. Frankrike har tvungits att utplundra och våldföra Tyskland för att uppnå sin klassjämvikt, vilken icke motsvarar den franska folkhushållningens skakade grundvalar. Tyskland kan icke förbliva föremålet för denna utplundring och skall icke kunna förbliva det. För tillfället är visserligen en överenskommelse träffad. Tyskland har förpliktat sig att årligen betala 2 miljarder mark i guld och dessutom 26 proc. av sin export. Denna överenskommelse är en seger för den engelska politiken, som strävar att hindra Frankrikes besättande av Ruhrområdet. För tillfället befinner sig huvudmängden av den europeiska järnmalmens i Frankrikes händer, huvudmängden av kol i Tysklands. Första betingelsen för återställandet av Europas ekonomi är föreningen av den franska malmen med det tyska kolet, men en sådan för den ekonomiska utvecklingen absolut nödvändig förening är livsfarlig för den engelska kapitalismen. Alla Londons bemödanden gå därför ut på att hindra en offensiv eller en fredlig förening mellan den franska malmen och det tyska kolet.

Frankrike har tills vidare gått med på en kompromiss, så mycket mer som det till följd av sin sönderbrutna produktionsapparat är ur stånd att undvara t. o. m. de kol, som Tyskland nu tvångsvis levererar. Men detta betyder ingalunda, att frågan om Ruhrområdet fått en avgörande lösning. Första inställandet av Tysklands fullgörande av sina förpliktelser skall på nytt göra frågan om Ruhrprovinsens öde akut.

Tillväxten av Frankrikes europeiska och delvis även internationella inflytande har under de sista åren icke bestämts av Frankrikes tilltagande styrka, utan av Englands uppenbara och tilltagande försvagande.

Storbritannien har besegrat Tyskland. Det var huvudfrågan, som löstes genom det sista kriget. Och kriget var egentligen icke något världskrig, utan ett europeiskt krig, om också kampen mellan de två mäktigaste staterna, England och Tyskland, utkämpades under deltagande av och med hjälp av hela världen. Tyskland besegrades av England. Men nu är England på världsmarknaden och över huvud taget i världssituationen betydligt svagare, än det var före kriget. Förenta staterna ha vuxit mycket mer på Englands bekostnad, än England vuxit på Tysklands.

Amerika slår England framför allt genom den rationellare framstegskaraktären i sin industri. Den amerikanske arbetarens arbetsproduktivitet är 150 proc. större än den engelskes. Med andra ord, 2 amerikanska arbetare producera till följd av den högre organiserade industrien lika mycket som 5 engelska. Endast detta faktum, som bestyrkts av engelska statistiska undersökningar, vittnar att Englands öde i kampen med Amerika är beseglat, och endast detta är nog orsak att kasta England in i krig med Amerika, så länge den engelska flottan behåller övervikten på oceanen.

I hela världen och t. o. m. i själva Europa undantränges det engelska kolet av det amerikanska. Emellertid var Englands världshandel framför allt grundad på Kolerporten. Dessutom vinner nu oljan en avgörande betydelse i industrien och försvarsväsendet. Ej nog med att den driver automobiler, traktorer, undervattensbåtar och aeroplan, den har t. o. m. stora företräden framför kolet för oceanångarne. Ända till 70 proc. av världens oljeproduktion sker i Förenta Staterna. I fall av krig är alltså all olja i händerna på regeringen i Washington. Dessutom har Amerika i sin hand den mexikanska oljan, som utgör 12 proc. av världsproduktionen. Visserligen taga Förenta Staterna till förevändning mot England, att det utanför Amerika samlat nästan 90 proc. av all världens övriga oljekällor och håller amerikanerna borta därifrån, under det att de amerikanska källorna under de närmaste åren skulle utsina. Men dessa av dem själva gjorda statistiska beräkningar äro tämligen tvivelaktiga och av godtycklig natur. De äro gjorda på beställning för att rättfärdiga Amerikas anspråk på oljan i Mexiko, Mesopotamien, o. s. v. Men om även faran för utsinande av de amerikanska källorna vore verklig, vore detta blott ytterligare en orsak att påskynda kriget mellan Förenta Staterna och England.

En akut fråga är Europas skuldsättning till Amerika. Skulden uppgår till en summa av 18 miljarder dollar. Förenta Staterna ha alltid möjlighet att genom uppsägande av skulden skapa de största svårigheter på den engelska penningmarknaden. Som bekant hade England föreslagit Amerika att avstå från den engelska skulden och å sin sida lovat att annullera de europeiska skulderna till England. Men då England är skyldigt Amerika betydligt mer, än de kontinentala ententeländerna äro skyldiga det självt, så skulle England draga fördel av denna affär. Amerika avslog förslaget. Det är icke svårt att inse, att de kapitalistiska yankees hade föga lust att med egna medel finansiera Storbritanniens krigsförberedelser mot Förenta Staterna.

Englands förbund med Japan, som kämpar med Amerika om herraväldet i Asien, tillspetsar likaledes utomordentligt förhållandet mellan Amerika och England.

Men vid betraktandet av alla de omnämnda förhållandena blir frågan om krigsflottan den mest tillspetsade. Sedan Wilsonregeringen i en internationell fråga stött på Englands motstånd, framlade den ett väldigt program för det fredliga uppbyggandet. Hardingregeringen övertog från sin företrädare detta program, och programmet förverkligas nu under högtryck. 1924

skall Förenta Staternas flotta icke vara betydligt starkare än den engelska, utan även överträffa den engelska och den japanska flottan tillsammans – om också icke i tonnage, så i slagkraft.

Vad betyder detta från engelsk synpunkt? Antingen måste England före 1924 upptaga utmaningen och försöka att förstöra Förenta Staternas militära, maritima och ekonomiska makt genom att utnyttja sin nuvarande övermakt, eller också måste England passivt låta förvandla sig till en makt av andra eller tredje storleken och definitivt avträda till Förenta Staterna försteget på oceanen och haven. Det sista folkblodbadet, som på sitt sätt ”löst” den europeiska frågan, har alltså givit upphovet till en världsfråga i hela dess omfång, d. v. s. frågan om England eller Förenta Staterna skola dominera. Förberedelserna för det nya världskriget äro i full gång. Utgifterna till arme och flotta ha vuxit utomordentligt i jämförelse med tiden före kriget. Den engelska armébudgeten har vuxit till den 3-dubbla, den amerikanska till den 3½ -dubbla.

Den 1 jan. 1914, d. v. s. i stunden för den väpnade fredens högsta spänning, stodo i hela världen omkring 7 miljoner soldater under vapen, vid fjolårets början omkring 11 miljoner. Huvudmassan av dessa arméer faller naturligtvis på det utmattade Europa.

Den skarpa kris, som vuxit fram ur världsmarknadens hopträngning, skärper utomordentligt de kapitalistiska staternas kamp och berövar de internationella förbindelserna varje stabilitet. Icke blott Europa, utan hela världen är nu ett ”dårhus”. Under dessa omständigheter kan väl knappast bli tal om något återställande av den kapitalistiska jämnvikten.

Arbetarklassen efter kriget.

Omedelbart efter kriget var borgarklassen huvudlös och högst förfärad – arbetarne, i synnerhet de hemvändande, voro anspråksfullt stämda. Men arbetarklassen i dess helhet var desorienterad, visste icke så noga, huru livet efter kriget skulle gestalta sig, vilka och hurdana fordringar den skulle uppställa, vilken väg den skulle gå. Rörelserna togo, såsom vi redan ha sett, ett utomordentligt stormigt förlopp, men någon fast ledning hade arbetarklassen icke. Å andra sidan gjorde borgarklassen mycket stora medgivanden. Den fortsatte krigstidens finansiella och ekonomiska regim (lån, sedelemissioner, brödransonering, försorg om de förvärvslösa arbetarmassorna o. s. v.). Med andra ord, det regerande borgardömet fortfor att ruinera de ekonomiska grundvalarne och alltmer störa produktions- och finansjämnvikten för att kunna hålla ut under klassjämnviktens mest kritiska period. Hittills har detta mer eller mindre lyckats.

Nu griper sig borgardömet an med frågan om återställandet av den ekonomiska jämnvikten. Här handlar det icke om tillfälliga medgivanden och allmosor åt arbetarklassen, utan om åtgärder av grundläggande natur. Den sönderbrutna produktionsapparaten skall återställas, ty en allmän världsjämnvikt är otänkbar utan världsmarknad och följaktligen även en ”utjämnad” nationell ekonomi, vilken är beroende av världsmarknaden.

Att återställa produktionsapparaten betyder att beskära arbetet för framställandet av förbrukningsartiklar och stegra arbetet för produktionsmedlen. Ackumulationen måste ökas, d. v. s. arbetsintensiteten stegas och lönen sänkas.

För att återställa valutan måste man utom skuldernas annullering förbättra handelsbalansen, d. v. s. införa mindre och utföra mera. För detta ändamål måste man förbruka mindre och producera mera, d. v. s. åter sänka arbetslönen och öka arbetsintensiteten.

Varje steg fram mot återställandet av den kapitalistiska folkhushållningen är förknippat med ökad utsugning och skall till följd därav oundvikligen stöta på arbetarklassens motstånd. Med

andra ord, varje borgardömet försök att återställa jämvikten i produktionen, fördelningen och statsfinanserna rubbar oundvikligt arbetarmassornas labila jämvikt. Om borgardömet i två års tid under det sista kriget framför allt lät i sin ekonomiska politik leda sig av den önskan att lugna proletariatet, vore det också för priset av en ytterligare ekonomisk ruin, så har det nu i en stund av den mest oerhörda kris börjat förbättra det ekonomiska läget genom ett allt starkare tryck på arbetarklassen.

I England se vi tydligast, huru detta tryck alstrar motstånd. Och arbetarklassens motstånd rubbar folkhushållningens stabilitet och förvandlar allt tal om ett återställande av jämvikten till tomt prat.

Det är sant, proletariatets kamp om makten har dragit ut på längden. Den framstod icke som ett oavbrutet stormanfall. Den gav icke bilden av ständigt stigande böljor, av vilka den sista bortspolade den kapitalistiska regimen.

I denna kamp iakttaga vi såväl framsteg som bakslag, såväl anfall som försvar. Med ett ord, klassmanövreringen å vår sida är än så länge visst icke alltid skickligt förd. Orsakerna därtill äro av tvåfaldig art. Främst svagheten hos de kommunistiska partierna, som uppstodo efter kriget utan den nödiga erfarenheten, utan den nödiga apparaten, utan det nödiga inflytandet och utan – och detta är det viktigaste! – nödig förståelse för arbetarmassorna. I detta avseende ha vi dock under de sista åren i varje fall tagit ett stort steg framåt. De kommunistiska partierna stärkas och utvecklas. Den andra orsaken till kampens långvariga och olikformade karaktär bildar den heterogena sammansättningen av arbetarklassen själv, sådan den utgick ur kriget.

Minst skadades genom kriget arbetararistokratien i fackförbund, partier och parlament. Alla länders kapitalistiska stater ägnade mycken omtanke och omsorg åt denna överbyggnad, 'ty de visste, att utan den skulle det icke lyckas att under blodsåren tygla arbetarklassen. Arbetararistokratien erhöll överallt privilegier och framgick ur kriget med alla den trångbröstade konservatismens vanor, varmed den trätt in i kriget, endast ännu mer komprometterad, ännu mer bunden av den kapitalistiska staten. De yrkeskunniga arbetarne av en äldre generation, som äro vana vid sin fack- och partiorganisation, förblev, i synnerhet i Tyskland, till stor del alltjämt arbetarbyråkratiens stöd, men deras stabilitet är icke absolut. De arbetare, som genomgått krigets skola, ha inom proletariatet – och detta är arbetarklassens kärna – infört en ny mentalitet, nya vanor och ett nytt ståndpunkttagande till frågan om kampen, om livet och döden. De äro redo att med våld lösa frågorna. Men i kriget ha de lärt att ett resultatrikt användande av våldet har till förutsättning en riktig taktik och strategi. Dessa element komma att träda in i kampen, men de vilja ha en fast ledning och en allvarlig förberedelse. Många efterblivna kategorier av arbetare, däribland även arbeterskor, vilkas antal vuxit utomordentligt under kriget, ha nu på grund av ett starkt klarnat medvetande blivit den kampdugligaste om också icke alltid den mest erfarna delen av arbetarklassen. På yttersta vänstra flygeln se vi slutligen arbetarungdomen, som vuxit upp under kriget, i dånet av striderna och de revolutionära skakningarna, och som har en betydelsefull plats i de kommande drabbningarna sig anvisad.

Denna stora, väldigt växande proletära massa av äldre arbetare och arbetarrekyter, arbetare från landet bakom fronterna och arbetare från eldlinjerna – hela denna miljonhövdade massa genomgår icke den revolutionära skolan i samma grad eller samtidigt.

Det sågo vi på nytt i exemplet från marshändelserna i Tyskland, då mellersta Tysklands arbetare, som före kriget utgjorde det mest efterblivna elementet, i mars stormade fram i kampen utan att fråga efter, om de kunde segra, under det att Berlins och Sachsens arbetare under loppet av de revolutionära striderna hade samlat flera erfarenheter och blivit försiktigare.

Den sista stridens allmänna förlopp och i synnerhet kapitalets nuvarande offensiv tjäna avgjort till att sammansluta alla arbetarklassens lager med undantag av det privilegierade översta lagret. Det kommunistiska partiet får allt mer och mer möjlighet att framskapa arbetarklassens sanna enhetsfront.

De närmaste framtidsutsikterna och uppgifterna.

Revolutionen har tre källor, som äro förbundna med varandra.

Revolutionens första källa är Europas tillbakagång. Klassjämnvikten i Europa vilade framför allt på Englands dominerande ställning på världsmarknaden. Nu är denna dominerande ställning slutgiltigt och oåterkalleligt förlorad. Därav uppstå mäktiga revolutionära skakningar, som måste sluta antingen med proletariats seger eller med Europas fullständiga undergång.

Den revolutionära kampens andra källa bilda de våldsamma skakningarna i Förenta Staternas hela ekonomiska organisation: det genom det europeiska kriget framkallade hittills motstycke saknande uppsvinget och den fasansfulla krisen, som alstrades genom krisens långvariga följder. Det amerikanska proletariats revolutionära utveckling kan under dessa förhållanden antaga ett likaså förut aldrig i historien skådat tempo, som Förenta Staternas ekonomiska utveckling under de sista åren uppvisat.

Den revolutionära kampens tredje källa är koloniernas och framför allt Indiens industrialisering. Grundvalen för koloniernas befrielsekamp bildar bondemassan. Men dennas kamp behöver ledning. En sådan ledning gav den infödda borgarklassen. Dennas kamp mot det främmande imperialistiska herraväldet kan likväl varken vara konsekvent eller energisk, då en infödd borgarklass själv är nära förbunden med det främmande kapitalet och i viss mån utgör dess agentur. Först uppkomsten av ett tämligen talrikt infött kampdugligt proletariat skapar den verkliga kärnan för revolutionen. Koloniernas frihetsrörelse är naturligtvis i jämförelse med det indiska proletariats hela befolkning till antalet svag, men den som fattat innebörden och utvecklingen hos revolutionen i Ryssland, räknar med, att proletariats revolutionära roll i de orientaliska länderna är mycket större än dess numeriska styrka. Detta gäller icke blott de rena kolonialländerna såsom Indien och halvkolonierna såsom Kina, utan även Japan, där träldomen under kapitalismen parar sig med en feodal byråkratisk kastabsolutism.

Världssituationen och de vidare framtidsutsikterna ha alltså en djupare revolutionär karaktär.

När borgarklassen efter kriget tog sin tillflykt till allmosor åt arbetarklassen, förvandlade opportunisterna tjänstvilligt dessa allmosor till reformer (åttatimmarsdag, arbetslöshetsförsäkring m. m.) och öppnade på ruinerna ett reformismens tidsskede. Nu har borgarklassen övergått till motoffensiv över hela linjen, och t. o. m. Times, ett ärkekapitalistiskt organ, talar ångestfullt om kapitalismens högerbolsjevism. Det nuvarande tidsskedet är ett skede av kontrareformism. Den engelske pacifisten Norman Angell kallar kriget en falsk beräkning. Det sista krigets erfarenhet har verkligen visat, att beräkningen var falsk ur bokförings-synpunkt. Efter kriget såg det ut, som om en pacifismens triumf bröte in och nationernas förbund utgjorde dess uttryck. Nu se vi, att pacifismens beräkning var falsk. Ännu aldrig förut har den kapitalistiska mänskligheten berett sig för nya krig med ett sådant raseri som nu. Demokratins illusioner grusas t. o. m. hos arbetarklassens konservativaste lager. Ännu nyligen ställde man mot demokratin blott proletariats diktatur med dess terror, de "utomordentliga kommissionerna" o. s. v. Nu gör man en motsättning mellan demokratin och alla möjliga former av klasskampen. Lloyd George föreslog gruvarbetarne att vända sig till parlamentet och förklarade deras strejk för ett våldförande på folkviljan.

Under hohenzollrarne kände de tyska arbetarne en viss ståndaktighet, bestämda gränser. Arbetarne visste i allmänhet, vad man fick och vad man icke fick göra. I Ebertrepublikken

löper den strejkande arbetaren alltid fara att rättslöst nedgöras på gatan eller i polishäktet. Ebertdemokratin erbjuder de tyska arbetarna lika mycket, som den höga lönen i värdelösa papper erbjuder dem.

Det kommunistiska partiets uppgift består i att fatta den skapade situationen i stort och ingripa aktivt i arbetarklassens kamp för att på grundvalen av denna kamp erövra arbetarklassens majoritet. Om situationen i det ena eller andra landet utomordentligt tillspetsas, måste vi uppställa frågorna kategoriskt och finna oss i det läge, vari händelserna träffat oss. Men om händelsernas utveckling skall försiggå planmässigare måste vi utnyttja alla möjligheter för att fram emot de avgörande händelserna vinna för oss arbetarklassens majoritet.

För tillfället måste kommunisterna i den ekonomiska defensiven på grundval av krisen på det mest aktiva sätt taga del i alla fackföreningar, alla strejker och alla aktioner, måste i sitt arbete bevara det inre sambandet med varandra och alltid uppträda som arbetarklassens beslutsamma och disciplinerade. Allt efter krisens och den politiska situationens förlopp kan vår ekonomiska defensiv utvidgas, omfatta alltjämt nya lager av arbetarklassen, befolkningen och armén av arbetslösa, på ett visst stadium förvandla sig till en revolutionär offensivkamp och sluta med seger. Våra bemödanden måste inriktas därpå.

Men om krisen skulle avlösas av en förbättring i den ekonomiska konjunkturen? Skulle detta betyda, att den revolutionära kampen för obestämd tid inställdes?

Av alla mina utredningar framgår, att det nya uppsvinget, som varken kan bli långvarigt eller djupt, ingalunda blir ett upphävande av den revolutionära utvecklingen. Industriuppsvinget 1848-51 har blott därför drabbat revolutionen, att revolutionen av 1848 endast utvidgat den kapitalistiska utvecklingens ram. Vad angår händelserna 1914-51, ha de icke utvidgat, utan utomordentligt inskränkt världsmarknadens ram, och därför kommer den kapitalistiska utvecklingens kurva att i det stora hela sträva nedåt under nästa period. Under dessa förhållanden kan det tillfälliga uppsvinget blott stärka arbetarnes klassmedvetande, sammansluta deras leder i företagen och även i kampen och giva stöten icke blott till den ekonomiska kontraoffensiven, utan även till den revolutionära kampen om makten.

Situationen blir för oss allt gynnsammare, men även utomordentligt komplicerad. Vi skola icke automatiskt vinna segern. Marken vacklar under fienden, men fienden är stark, han ser väl våra svaga punkter, manövrerar och låter ständigt leda sig av kall beräkning. Vi – hela Kommunistiska Internationalen – måste lära mycket av erfarenheten från vår kamp under dessa tre år, i synnerhet av erfarenheten från våra felgrepp och misstag. Medborgarkriget fordrar en politisk, taktisk och strategisk manövrering, fordrar hänsyn till varje eventuell situation, fiendens starka och svaga sidor, parandet av hänförelse med kall beräkning, fordrar icke blott duglighet att angripa, utan även beredskap att tillfälligtvis anträda återtåg för att spara krafter och hämta sig till ett så mycket säkrare slag.

Som sagt, världssituationen och de vidare framtidsutsikterna äro utomordentligt revolutionära. Detta skapar de nödvändiga förutsättningarna för vår seger, men en absolut garanti kan blott vår skickliga taktik, vår fasta organisation giva oss. Att lyfta Kommunistiska Internationalen till en högre ståndpunkt, att göra den taktiskt starkare – detta är huvuduppgiften för Kommunistiska Internationalens tredje kongress.